

Martha C. Nussbaum: «L'odi i el racisme no són el destí. La resposta a la por és l'esperança»

La filòsofa nord-americà, entre records i anàlisi. "M'han violat dues vegades"

Roberta SCORRANESE

Entrevista al *Corriere della Sera*, 27 de novembre de 2020

Com era la seva família?

La meua mare em repetia: 'No parlis tant, o no t'agradarà als nois'.

En canvi, a la seva vida, la nord-americana Martha C. Nussbaum, de 73 anys, una de les filòsofes més importants del nostre temps, ha parlat i com. Professor de Dret i Ètica a la Facultat de Dret de la Universitat de Chicago, ha escrit desenes de llibres, publicat més de 450 articles científics, conferències arreu del món (...) Nussbaum sempre ha entrelaçat la reflexió jurídica i el mite, el teatre i la filosofia, la tragèdia grega i la història familiar. Per cert...

Com era el seu pare?

Un racista del sud. Era de Macon, Geòrgia. Des d'orígens humils, s'havia obert camí a través de la seva habilitat, treballant dur en un despatx d'advocats de Filadèlfia per convertir-se en soci, i estava convençut que el somni americà era accessible per a tothom. Va obligar les criades a utilitzar un bany independent i va amenaçar-me amb

desheretar-me si apareixia en públic en un grup del qual havia estat membre un afroamericà.

Perquè?

Repetia que els afroamericans no havien progressat econòmicament a Amèrica simplement perquè no havien treballat prou dur.

Què en va pensar?

La meva família, que vivia a la prestigiosa Main Line de Filadèlfia, eren de classe mitjana-alta i força benestants. Nascuda i criada en una família privilegiada, en escoles d'alt nivell sense pressions de gènere, em vaig adonar que la seva manera de pensar no tenia en compte les condicions dels afroamericans, oprimits i ofesos per l'estigma i la segregació. A més, el meu pare menyspreava molts que havien aconseguit l'èxit laboral, especialment els afroamericans i els jueus de classe mitjana.

Després es va casar amb un jueu, es va convertir al judaisme, va mantenir el cognom del seu marit fins i tot després del divorci.

Sí, em sentia i em segueixo sentint atreta per la primacia de la justícia social en la religió jueva. Amb la inicial "C", honoro el meu nom de soltera, "Craven".

Martha Nussbaum, has dedicat tota una vida a estudiar les desigualtats, els drets de les dones i els de les minories. Com va influir un pare "racista del sud" en les teves eleccions?

Mira, he estimat profundament el meu pare, vull dir que m'ha estat de gran ajuda per a la meva formació i per a la meva carrera. Creia que les dones podien ser més o menys iguals que els homes. Però llavors com és possible que raonis bé d'una banda i malament per l'altra? El problema és que la gent és complicada.

Explica't millor.

El meu pare va néixer l'any 1901. Va créixer al sud de Geòrgia en un moment en què no hi havia exemples d'antiracisme a seguir. Quan es va traslladar al Nord tenia gairebé cinquanta anys, una edat en la qual és difícil canviar d'opinió. Però sempre em va animar a pensar per mi mateixa, i així ho vaig fer, rebutjant les seves teories. Quan em vaig casar, es va negar a venir al meu casament perquè m'estava casant amb un jueu. Després, amb el temps, ell també va canviar la seva visió política, disgustat per Nixon. Malauradament als 71 anys va morir i per tant no podem saber què pensaria avui. Però saps quina lliçó vaig aprendre de la teva història?

Quina?

Que la gent és una barreja de coses bones i dolentes. L'important, però, és que no els hem de desterrar del tot, sinó agafar el bo, intentar trobar-hi el bo i esperar que aquesta part prevalgui. Això, crec, és el que volia dir Martin Luther King Jr. dient que

sentia "amor" pels seus oponents: no aprovava el seu pensament, però veia en ells una possibilitat.

La discriminació com a dona és un dels seus temes de recerca. Pots explicar un episodi personal?

Uf, n'hi ha a centenars. Mirem el panorama general: família benestant, escoles excel·lents, molts homes em van recolzar en la meva feina i en la meva carrera. Tot i això, he estat violada dues vegades, he patit assetjament sexual molt sovint i he patit molts altres tipus d'humiliació. Però aquí us vull explicar una anècdota més lleugera.

Si us plau.

Quan em vaig convertir en la primera dona a ser "Junior Fellow" a la *Harvard Society of Fellows*, un gran honor, un famós professor del meu departament d'estudis clàssics, aquell en el qual estava treballant en el meu doctorat, em va escriure per felicitar-me i va intentar una *broma* (broma, per dir-ne alguna cosa). Es va preguntar com hauria de dir-me. Becari o companya? *Fellowess* hauria estat vergonyós. Després va recórrer al grec antic per resoldre el problema. Com que en grec "companya" és *hetairoi*, aquí em podria haver anomenat *hetaira*. M'ho va dir sabent molt bé -i sabent que jo també n'era conscient- que *hetaira* és el terme que s'utilitza en grec per a una prostituta. Així que aquella broma era un insult típic dirigit a les dones: es donava a entendre que només serveixen per al sexe, no per a les habilitats intel·lectuals.

Malgrat tot, insta la gent a respondre a la discriminació amb una actitud inclusiva. És una exhortació difícil de seguir a l'Amèrica que veiem avui, dominada per divisions i pors. És l'emoció que analitzes al llibre "La monarquia de la por".

La por mateixa no és un element desestabilitzador de la democràcia. La por fins i tot pot ser útil quan tant els fets com els valors que hi corresponen són adients. En aquesta pandèmia, fins i tot, molts nord-americans tenen massa poca por i això posà en risc la salut dels altres. Però la por és una emoció primitiva. Això vol dir que, més que altres emocions, pot passar per alt la raonabilitat. I així veiem que una societat espantada pot esdevenir una societat que no s'atura a analitzar els fets, les veritats científiques. Per això cal cuidar el debat públic i posar èmfasi en la ciència.

Analitzes l'esperança a nivell filosòfic, com a resposta concreta.

Mentrestant, em concentro en les responsabilitats individuals. No podem evitar la responsabilitat dient sobre el nostre odi o sobre la nostra por excessiva: "miri, em sap greu, però així és la gent". No, no hi ha res d'inevitable ni de "natural" en l'odi racial, la por als immigrants, el desig de subordinar les dones o el fàstic pel cos de les persones amb discapacitat... La por l'hem feta junts, entre tots, i podem, hem, de desfer-la. I l'esperança ha de ser concreta. Amb objectius assolibles i no utòpics.

Hi ha una mena de nostàlgia per un "Amèrica Felix"...

Quan jo era petita, hi havia afroamericans que van ser linxats als estats del sud. Els comunistes se'ls feia fora de la feina. Les dones tot just començaven a entrar a les universitats i al món laboral. L'assetjament sexual era un flagell omnipresent. Els jueus no podien convertir-se en socis de grans despatxos d'advocats. Gais i lesbianes, considerats criminals per llei, gairebé sempre no s'atrevien ni a aparèixer. La categoria transgènere encara no tenia nom. Mai hi ha hagut una Amèrica justa i inclusiva en el passat i encara ara no és una realitat plenament aconseguida.

Sens dubte, Trump ha alimentat divisions, socials i culturals. No és casualitat que Biden insisteixi ara en la reunificació. Però Trump no va caure del cel: evidentment va trobar un terreny fèrtil el 2016. Què va passar?

Mirem com està canviant l'economia mundial. L'externalització i l'automatització han allunyat molts treballadors de la seva feina tradicional. Els nous llocs de treball requereixen estàndards educatius diferents... Per tant, hi ha una classe de treballadors, blancs i de classe mitjana baixa, els ingressos dels quals s'han estancat i que s'enfronten a un atur més alt.

Gent que sent que han perdut el "somni americà"?

I estan preocupats pel judici que en faran els seus fills. Culpen les elits o persones amb formació universitària o nous treballadors, especialment dones i minories; creuen que han estat expulsats per ells. Aquestes persones tenen problemes reals, per exemple molts són addictes als opiacis. Trump no té solucions als problemes reals, que són complexos i requereixen coneixements d'economia per entendre'ls. Però és molt bo per fer pensar que el problema és causat pels immigrants, o per les dones, o per les minories, i per desfermar la ràbia.

(...)

Ha estudiat els estereotips durant molt de temps. Creus que l'estigma sobre l'edat (l'edatisme) és dels més arrelats?

En els meus llibres una de les coses que he estudiat és el concepte de "fàstic" (un concepte molt complex, per cert), i em sembla que el "fàstic" cap a les persones envellides és una constant que dura des de fa molt de temps. No crec que sigui més fort avui. Penseu-hi: les darreres eleccions no només van veure dos candidats presidencials de més de 70 anys, sinó també altres líders poderosos d'uns setanta, com Bernie Sanders i Nancy Pelosi. El fàstic envers la gent gran s'esvairà a mesura que la gent vegi un lideratge cada cop més actiu de gent que tingui entre setanta i vuitanta-vuit anys. Tanmateix, perquè això succeeixi, totes les nacions han d'eliminar l'edat de jubilació obligatòria, que és un delictes contra la justícia bàsica. La jubilació obligatòria és estúpida i injusta.

Roberta SCORRANESE

Entrevista al *Corriere della Sera*, 27 de novembre de 2020

© Reproducció exclusiva per a us escolar.